

Împrumutul și neologia în terminologia tehnică

Autor: M. Cerepanova

Acest articol prezintă o scurtă trecere în revistă a împrumuturilor și a neologismelor din domeniul tehnic, propunându-și să le examineze mai atent în scopul înțelegerii acestor procese, a stabilirii diferenței dintre ele, a relevării importanței acestora, întru facilitarea înțelegerii textului de specialitate.

Dezvoltarea explozivă a științei și tehnicii în epoca modernă, creșterea schimburilor interculturale și acumularea de cunoștințe noi din domeniul tehnic au contribuit la apariția și dezvoltarea terminologiei specializate tehnice. Totodată, se constată că limbajul tehnico-științific este sectorul cel mai dinamic al limbii, iar activitatea terminologică pune în centrul preocupărilor sale actualizarea continuă a fondului existent. În domeniul științific și tehnic, specialistul caută să fie cât mai exact și pentru a se face clar înțeles, recurge la formule tip, evitând pe cât posibil formulări noi. Însă toate schimbările din domeniul științei presupun modificări în sistemul denumirilor. Numele pentru noile concepte sunt fie împrumutate, fie create. Ca urmare a acestui fapt, se stabilește o legătură specială între terminologie și tehnologie, care denotă relația dintre invenție și sistemul de denumiri.

Astfel, în terminologia tehnico-științifică se manifestă o tentație deosebită spre termenii neologici, neologism fiind considerat un termen creat recent sau recent împrumutat dintr-o limbă străină sau dintr-un alt domeniu [1]. Neologismul, deci, apare ca rezultat al procesului de formare a unităților lexicale noi, chiar este socotit drept unitate superioară cuvântului.

Această atracție spre neologism este justificată din două puncte de vedere: pe de o parte termenul neologic, purtând semnificația

exactă a conceptului definit (când e vorba în special de împrumut), circulă cu mai mare ușurință într-o limbă în comparație cu termenii creați sau traduși, care au nevoie de timp pentru a se impune ca termeni de specialitate; pe de altă parte, specialistul este mai sigur de corectitudinea informației pe care o transmite termenul în general. Așadar, neologia tehnică se dezvoltă prin inovație.

Cât despre rolul neologismelor, se consideră că el este, în principiu, dublu și constă în: - completarea lacunelor în cazul neologismelor denotative sau tehnice, din care fac parte neologismele (neologisme utilizate în limbaj de specialitate). Ocolirea acestora nu este rezonabilă, întrucât ne-ar lipsi de posibilități variate de exprimare, însoțite de claritate și precizie.

Nuanțarea vocabularului unei limbi, în cazul neologismelor conotative sau stilistice. Această categorie este mai vastă și mai eterogenă decât prima. Ea include termeni de origine străină, care dublează într-o măsură termenii uzuali. Un termen neologic poate, astfel, avea ca sinonim un alt termen deja existent (*airbag*/eng. – *airbag* sau *pernă gonflabilă*/rom).

Termenii neologici se pot crea și din resursele deja existente într-o limbă prin derivare sau compunere (*limitator*/limita+suf.-tor), însă, deseori sunt împrumutați din alte limbi, împrumutul fiind considerat sursa principală de termeni. «Orice terminologie științifică actuală manifestă o abilitate imensă față de împrumut și o vocație internațională, mobilitatea cantitativă, neobținându-se prin creația internă, ci aproape exclusiv prin împrumut» [2:p.6].

Împrumutul este consecința cunoașterii, într-o măsură mai mică sau mai mare, a unei limbi străine și rezultatul influenței ei, influență favorizată de relații de ordin cultural, economic sau politic. Prezența termenilor împrumutați în discursul de specialitate este motivată în mai multe feluri : uneori nu există încă în propria limbă un cuvânt sau o expresie corespunzătoare (sau nu

este cunoscută de locutorul respectiv), care să poată exprima un anumit conținut noțional. Cum se împrumută, în general, forma și sensul împreună, împrumutul e considerat de mulți autori ca o creație lexicală diferită de neologism. Termenii tehnici împrumutați parcurg numeroase etape de adaptare, devenind apoi parte a lexicului specializat.

Preluarea împrumuturilor din alte limbi este determinată de cauze atât de natură extralingvistică, cât și de natură intralingvistică. Cauzele extralingvistice sunt generate de noile realități, noi atitudini, de progresul tehnico-științific, care la rândul lor solicită denumiri noi, adică cuvinte sau termeni noi. Așa, de exemplu, termenii *satelit* (fr. satellite), *radar* (fr. radar), *contor* (fr. compteur), *captor* (fr. capteur), *accelerator* (fr. accélérateur) au fost împrumutați datorită noilor realizări tehnice. Cauzele intralingvistice se explică prin precizia, dar și nuanța stilistică a împrumuturilor. Spre exemplu termenii *șoc* (fr. choc) în loc de *ciocnire* (*bruscă și violentă între două corpuri*), *test* (fr./eng. test) în loc de *probă* (*de examinare a unui mecanism*), permit substituirea perifrazelor, dar și oferă enunțurilor concizie și eleganță. În acest context, observăm, că pentru denumirea conceptelor din domeniile speciale, sunt necesari comparativ mai mulți termeni din categoria substantivelor, care de cele mai multe ori sunt împrumutați și asimilați atât din punct de vedere lingvistic, cât și fonologic.

Este important de subliniat că în terminologia tehnică română predomină împrumutul de neologisme franceze, care datorită structurii înrudite a celor două limbi, s-a adaptat mult mai ușor cerințelor fonetice, lexicale și gramaticale ale limbii române. Dinamica împrumuturilor terminologice franceze în limba română relevă importanța calitativă și cantitativă a influenței franceze asupra constituirii terminologiei tehnice moderne.

În concluzie subliniem că neologia se dovedește a fi un proces vital pentru viitorul limbilor, a cărei importanță majoră reiese, în primul rând, din caracterul său internațional, accelerat de fenomenul globalizării. Noi trăim în epoca informațiilor și a vitezei, iar tehnologiile diverse ne creează confort și ne facilitează comunicarea interpersonală și profesională. Astfel, constatăm că domeniul tehnic este unul dintre domeniile care solicită cel mai mult crearea sau împrumutul de termeni noi, pentru a putea denumi realități noi și a face față provocărilor secolului. Pe de altă parte, observăm influența marcantă a limbilor străine asupra limbajelor specializate din limba română, capacitatea remarcabilă a limbii de a reacționa la schimbări permanente și flexibilitatea acesteia în raport cu noile situații.

Bibliografie:

1. Marcu F., *Neologisme*, Editura Științifică, București, 1995.
2. Pană-Dindelegan G., *Terminologia și lingvistica actuală, între tradiție și inovație, Limba și literatura*, 1997.
3. Kokourek R., *La langue française de la technique et de la science*, Paris, 1990.
4. Ursu N. A., *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică, București, 1962.
5. Andrei N., *Dicționar etimologic de termeni științifici – Elemente de compunere greco-latine*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.